



9. אל תדון את חברך עד שתכנס לנעליו

מתבוננים ובונים

שכבה בוגרת

הרציונאל

הלל אומר: "וְאֵל תִּדְוֶן אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתִּגִּיעַ לְמִקְוָמוֹ" (אבות ב', ה').
זו אחת העצות היעילות ביותר שניתנו כדי לסייע לנו בקיום המצוות "בְּצַדֶּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" (ויקרא י"ט, ט"ו) ו"וְיִוְהָיֶה דִן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּתוֹ" (אבות א', ו'). כאשר אנו מבחינים באדם הנכשל בדיבור או במעשה, עלינו להימנע מלדון אותו לכף חובה עד שנגיע למקומו, כלומר עד שנעמוד באותו מצב ונעבור את הניסיון בהצלחה. עד אז אין לנו הזכות לדון את זולתנו לחובה. עלינו "להיכנס לנעליים" של האחר ולנסות להבין את מחשבותיו, רגשותיו, מניעיו ועמדותיו, ומה היו האפשרויות שעמדו לפניו. לעתים קרובות נגלה כי אין הכול גלוי וידוע לפנינו וממילא אין מקום לדון לכף חובה. אחת המכשלות המונעות אותנו מלדון את האחרים לכף זכות היא התחושה הוודאית שאם אנו היינו עומדים במקומו של אותו אדם, לעולם לא היינו מתנהגים באותה צורה. כדי להתגבר על משוכה זו, עלינו להתייחס לפירוש של הבעל שם טוב על אותה משנה באבות: "אדם אינו נשפט בבית דין של מעלה לפני שהוא עצמו שופט את מעשהו". אך מיהו זה שיחפוץ לחרוץ את דינו לשליה? לכן, כאשר אנו נשפטים על עבירה מסוימת, מראים לנו משמים את אותה התנהגות בלתי הולמת, אך בתבנית שונה מעט - אדם אחר הוא המבצע אותה. אנו צופים בהתנהגותו של אותו אדם וחורצים את דינו בלי להבין שפסק דין זה יחול עלינו בסופו של דבר. הפירוש הזה מסביר גם את דברי רבותינו (במסכת שבת קכ"ז) "הדן את חברו לכף זכות - דנים אותו מן השמים לזכות".

המטרות

- התלמידים ילמדו את משמעות הנאמר במסכת אבות: "וְאֵל תִּדְוֶן אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתִּגִּיעַ לְמִקְוָמוֹ" (אבות ב', ה').
- התלמידים יתרגלו ויפתחו את יכולתם להתבונן במעשיו של החבר מנקודת מבט אחרת, "ייכנסו לנעליו".

מבנה השיעור

- פתיחה: נכנסים לנעליים (מליאה)
- שלב א': אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו (מליאה)
- שלב ב': "נכנסים לנעליים" ודנים לכף זכות (זוגות + מליאה)
- שלב ג': למקומו לא הגעת? לא דנת! (עבודה יחידנית)
- סיכום: שיתוף והכנת פלקט כיתתי באמצעות התוצרים (כעבור שבוע, במליאה)

ההכנות הנדרשות



שנה ג' אהבה,
עין טובה ולימוד זכות בשילוב שונות וניהול קונפליקטים





- יש להביא לכיתה זוג נעליים.
- יש לצלם דף משימה (נספח 1) כמחצית ממספר תלמידי הכיתה (לכל זוג דף אחד).
- יש לצלם דף משימה שבועי (נספח 2) כמספר תלמידי הכיתה.

מהלך השיעור

פתיחה : נכנסים לנעליים (מליאה)

- נביא לכיתה זוג נעליים אחד או יותר (רצוי מגושמות, מעוררות צחוק) ונבקש מתנדבים כדי להיכנס לנעליים ולבצע ריקוד או קפיצה.
- אפשרות נוספת : נבקש מחמישה מתנדבים להחליף נעליים זה עם זה, וללכת, לקפוץ או לרקוד.
- נשאל : איך הייתה ההרגשה? (סביר להניח שנשמע תשובות כגון : לא נוח, לוחץ, משונה).
- נשאל : האם אתם מכירים את הביטוי "להיכנס לנעליים של מישהו"? מהי משמעות הביטוי?
- נסביר : הפירוש של "להיכנס לנעליו של האחר" הוא לנסות להבין על מה חשב, מדוע עשה את המעשה ואילו אפשרויות עמדו בפניו. קשה לנו להיכנס לנעליו של האחר ולראות את עמדותיו מנקודת מבטו משום שאנו לא מורגלים בכך. זו לא פעולה קלה, אך רק כך אפשר לחיות ביחד.

שלב א' : "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו" (מליאה)

- נשאל : האם אתם מכירים הדרכה של חז"ל בפרקי אבות המסבירה את מה שלמדנו?
- נכתוב על הלוח את המשפט : "ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו" (אבות ב', ה').
- נספר את המקרה הבא :

"יעל ערכה מכירת סוודרים והחליטה לפרסם את המכירה בעיתון מקומי בעל תפוצה רחבה. כאשר התפרסמה המודעה, קראה יעל בתדהמה : "מכירת סוודרים - ב-18 ש"ח בלבד". "אוי, לא", קראה. "אני כתבתי 38 ש"ח אבל בעיתון הודפס 18 ש"ח! מה תחשובנה כל הלקוחות שכבר קנו ממני?! הן קנו את הסוודרים ב-38 ש"ח! כעת הן יקראו מודעה זו ויכעסו עליי, ולא יהיה לי מה לומר להגנתי. איני מכירה את כולן, וכיצד אוכל להסביר להן את הטעות? ומה בדבר כל האנשים שיקראו את המודעה ויבואו לקנות סוודרים? הם יאמרו : 'איפה הסוודרים שב-18 ש"ח?' ואני אצטרך לומר : 'אינן כאלו. זו הייתה טעות דפוס - הם עולים 38 ש"ח'. האם יאמינו לי שהייתה טעות בעיתון?"

גם אני לא האמנתי. אני זוכרת שהלכתי לחנות כדי לרכוש מוצר שפורסם כי מחירו 5 ש"ח, וכאשר הגעתי למקום נאמר לי שהייתה טעות בעיתון והמוצר בעצם עולה 15 ש"ח. אני זוכרת שחשבת לעצמי : 'ודאי, עכשיו היא אומרת 15 ש"ח, זו דרך מתוחכמת ללכוד לקוחות - לפרסם מחיר אחד, וכאשר אנשים כבר מגיעים לחנות להודיע שהייתה טעות בעיתון .





- נחזור על פרטי הסיפור ונשאל: מה אפשר ללמוד מהמקרה? כיצד הדרכת חז"ל: "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו" באה לידי ביטוי בסיפור? (עד שליעל לא קרה מקרה כזה היא לא האמינה שנפלה טעות).
- בפסקה השנייה מספרת יעל: "גם אני לא האמנתי..." האם כעת כשקרה ליעל מקרה דומה יש לה היכולת לדון לכף זכות? (כן)
- נסכם ונאמר: כדי להצליח לדון לכף זכות צריכים אנו "להיכנס לנעליו" של בעל המעשה, לדמיין את עצמנו במקומו. זו משימה קשה ולעתים בלתי אפשרית שכן אין לנו את כל הידע לגבי האחר ולא תמיד נדע מה היו מניעיו, מחשבותיו ויכולותיו. במקרה שלא נצליח להיכנס לנעלי החבר נימנע מלדון אותו שהרי חסר לנו מידע חשוב אודותיו. למורה: המיומנות להיכנס לנעלי האחר אינה מלאכה פשוטה, אך היא נצרכת מאוד לא רק לגבי שיפוט הזולת אלא גם כדי לסייע לו (ראה סיפור להלן).

רבי שמואל קיבל אנשים ביחידות (אנשים שנזקקו לעזרה ולעצה פנו לרבי). חלפה שעה, והרבי כבר היה מותש. הוא הכריז על הפסקה וביקש חליפת בגדים נקייה להחלפה. הגבאי של הרבי יצא מן החדר כשהוא נושא את הבגדים שאותם הסיר הרבי. הם היו ספוגי זיעה. "ריבונו של עולם!" מלמל הגבאי, "מדוע הוא מתאמץ כל כך? בכל שעה הוא זקוק לחליפת בגדים חדשה נקייה. מדוע הרבי מזיע כל כך?"

לפתע נפתחה דלת חדר הרבי ורבי שמואל עמד בפתח. "לך הביתה", אמר לגבאי. "אמשיך לשלם את משכורתך, אבל אינני רוצה עוד בשירותיך שכן אתה מספר דברים שאל לך לספר. אינך מבין מדוע עליי להחליף את בגדיי מדי שעה? אין לך אף שמץ של הבנה ביחס לעבודתי. בשעה האחרונה באו עשרים אנשים לראותני. כדי להתייחס לדילמה של כל אחד מהם, עליי 'לפשוט' את אישיותי ו'ללבוש' את האישיות שלהם. אך כיוון שהם באו להתייעץ אתי ולא עם עצמם, עליי ללבוש מחדש את אישיותי שלי כדי שאוכל ליעץ להם.

האם ניסית אי פעם להחליף את בגדיך ארבעים פעם בשעה? אילו היית עושה זאת, גם אתה היית מותש ושטוף זיעה", סיכם הרבי.

שלב ב': "נכנסים לנעליים" ודנים לכף זכות (זוגות + מליאה)

- נחלק את הכיתה לזוגות.
- נחלק לכל זוג דף משימה בזוגות (נספח 1). נסביר את ההוראות הכתובות על הדף ונבקש למלא את המשימה.
- נבקש מזוגות אחדים לשתף את הכיתה באופן שבו הם "נכנסו לנעליים".
- נגבש יחד מסקנות ונכתוב אותן על הלוח (להלן מסקנות אפשריות):
 - קשה מאוד להיכנס לנעליים של חבר או חברה ולכן אי אפשר לדון אותם לרעה.
 - כשמסתכלים על המעשה מנקודת מבט שונה משתנה כל התמונה.
 - למקומו לא הגעת - לא דנת!



עין טובה ולימוד זכות, שכבה בוגרת
שיעור 9 – אל תדון את חברך עד שתכנס לנעליו
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי



שלב ג': למקומו לא הגעת? לא דנת! (עבודה יחידנית)

- נחלק לכל תלמיד דף משימה שבועי (נספח 2).
- נסביר כיצד לבצע את המשימה ונבקש להגישה בתום שבוע.

סיכום: שיתוף והכנת פלקט כיתתי באמצעות התוצרים (כעבור שבוע, במליאה)

- נבקש מהתלמידים לספר על חוויות הקשורות למשימה. נדגיש כי אנו מעוניינים לשמוע סיפורים כדי ללמוד מהם, אולם אם קיים חשש של לשון הרע נימנע לשתף את הכיתה בסיפור.
- כל תלמיד יבחר נעל, יגזור וידביק על פלקט שכותרתו: "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו".
- נתלה את הפלקט בסביבת הלמידה.



שנה ג' אהבה,
עין טובה ולימוד זכות בשילוב שונות וניהול קונפליקטים



נספח 1 : דף משימה בזוגות

• לפניכם אוסף מקרים. גזרו על הקו המקווקו (ילד א' וילד ב').
 • כל אחד מבני הזוג ימלא את העמודה שלו בלי להתבונן בעמודת בן הזוג.

<p>מקרה 1 ילד ב' - אתה גדי</p> <p>נשארתי בכיתה עד הדקה האחרונה כדי להעתיק מהלוח. אם לא תרוץ מהר תאחר את ההסעה הביתה. אתה מכניס את חפציך במהירות לתיק ורק מהר החוצה. פתאום נכנס שרת בית הספר, מביט בך בפנים כעוסות וצועק עליך. עליך "להיכנס לנעליו" של שרת בית הספר וללמד עליו זכות.</p> 	<p>מקרה 1 ילד א' - אתה שרת בית הספר</p> <p>אתמול עבדת קשה מאוד כדי לנקות את כל הכיתות והרמת את כל הכיסאות של אלה שלא מרימים. היום ראית את גדי מכיתה ו' יוצא מהכיתה בלי להרים את הכיסא. עליך "להיכנס לנעליו" של גדי וללמד עליו זכות.</p> 
<p>מקרה 2 ילדה ב' - את שלומית</p> <p>זה עתה צלצל איך למשרד בית הספר ובישר לך שנולדה לך אחות. את נרגשת ונסערת וכשום אופן איך מצליחה להתרכז בשיעור. המורה לחשבון כועסת עליך ומבקשת שתצאי מהכיתה. עליך "להיכנס לנעליה" של המורה לחשבון וללמד עליה זכות.</p> 	<p>מקרה 2 ילדה א' - את מורה לחשבון</p> <p>את עומדת מול הכיתה ומנסה ללמד אך התלמידים נסערים ונרגשים. את מבקשת שקט אך ללא הועיל. שלומית צוחקת ומפטפטת ואף קמה מסקומה. עליך "להיכנס לנעליה" של שלומית וללמד עליה זכות.</p> 
<p>מקרה 3 ילדה ב' - את ליטל</p> <p>את נמצאת בעיצומן של ההכנות לקראת "חודש ארגון" (חודש מלא בפעילויות והכנות בתנועת נוער). חשוב לך מאוד להשתלב בפעילות ולהשקיע מזמנך ומכישורנך. עוד מעט יש לך פעולה אך אימא לא מרשה לך לצאת מהבית. עליך "להיכנס לנעליה" של אימא וללמד עליה זכות.</p> 	<p>מקרה 3 ילדה א' - את אימא</p> <p>בזמן האחרון שמת לב לכך שליטל מזלזלת בהכנת שיעורי הבית ואינה לומדת למבחנים. שוחחתי איתה על כך פעמים רבות. ליטל מבטיחה להשתפר אך לא עומדת בהבטחתה. עליך "להיכנס לנעליה" של ליטל וללמד עליה זכות.</p> 
<p>מקרה 4 ילד ב' - אתה עוזי</p> <p>לפני שבוע קבעת עם ירוחם ללמוד למבחן בתורה. בזמן הלימוד ירוחם קם ממקומו כמה פעמים, צחק ופטפט אף שביקשת ממנו שיפסיק. כעבור שעה הבחנת שבקושי התקדמתם בלימוד, הערב ירד ולא סיימתם ללמוד את הפסוקים. עליך "להיכנס לנעליו" של ירוחם וללמד עליו זכות.</p> 	<p>מקרה 4 ילד א' - אתה ירוחם</p> <p>ביקשת מעוזי ללמוד איתך היום למבחן בנביא. אמרת לו עד כמה אתה נהנה ללמוד איתו כי באמצע הלימוד אתם "עושים צחוקים". עוזי התחמק מלתת לך תשובה. כששאלת שוב, עוזי סירב ללמוד איתך. עליך "להיכנס לנעליו" של עוזי וללמד עליו זכות.</p> 

• כעת החליפו בין הדפים וקראו את מה שכתב בן הזוג.
 • השוו בין התשובות וסמנו עד כמה הצלחתם "להיכנס לנעליו" של הזולת.
 • מהי מסקנתכם? האם קל "להיכנס לנעליו" של האחר?

נספח 2: דף משימה שבועי

תלמיד יקר,

ייתכן שבמהלך השבוע יקרו לך (או לאחרים) מקרים שיכולים לגרום לך לכעוס, להיפגע ולשפוט שלא בצדק את הזולת. זה יכול להיות, אבא, אימא, אחים ואחיות, חברים, שכנים, מורים, נהג האוטובוס, המוכר במכולת ועוד. חכמים נותנים לנו עצה נפלאה כיצד להצליח לדון לכף זכות: "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו" (אבות ב', ה'). בכל פעם שתרצה לדון מישהו - עצור! נסה להגיע למקומו! "היכנס לנעליו!"

כתוב בקצרה את המקרה (אין צורך לציין את שם החבר כדי לא להיכשל בעוון לשון הרע). כתוב בתוך הנעל את מחשבותיך.

המקרה:

עליך "להיכנס לנעליו" וללמד עליו זכות.

המקרה:

עליך "להיכנס לנעליו" וללמד עליו זכות.

המקרה:

עליך "להיכנס לנעליו" וללמד עליו זכות.

המקרה:

עליך "להיכנס לנעליו" וללמד עליו זכות.